

2009

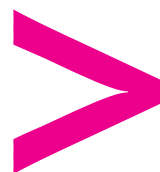
ONS DORP GROEIT OP EIGEN WIJZE

Handreiking voor werken aan
een mooie toekomst

KNHM / Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij

ONS DORP GROEIT OP EIGEN WIJZE

Handreiking voor werken aan
een mooie toekomst

1/

Een mooie toekomst
voor uw dorp

2/

'Dorpen groeien op
eigen wijze'. Wat is het?
Wat levert het op?

3/

Bezint eer ge begint...

4/

Succesvol traject

5/

Hoe maakt de gemeente
'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'
tot een succes

6/

Alternatieven

7/

Hoe verder

■ Veel van onze provinciegenoten wonen in kleine kernen. In die kernen wordt de Gelderse mentaliteit van aanpakken en samenwerken gekoesterd. Die vitaliteit is een belangrijke voorwaarde voor een duurzaam en vitaal Gelderland.

Wanneer wij als (semi)overheid onze plannen alleen van bovenaf droppen op deze dorpen, zullen veel goede bedoelingen hun bestemming nooit bereiken. Juist de schaal van de kleine kern maakt dat de oplossingen van onderop vaak eenvoudiger te vinden zijn. Je kunt dan inspelen op de eigenheid van elk dorp en werk met werk maken. Want dat is juist het aardige van al die Gelderse kernen. Elk dorp heeft een eigen historie, een eigen beeldkwaliteit, een eigen samenstelling van de bevolking en eigen economische dragers.

Het project 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' laat zien dat inwoners van de dorpen, ondersteund door professionals, zeer gemotiveerd zijn en er wel uitkomen. Of het nu gaat om de bundeling van gemeenschapsvoorzieningen, het realiseren van een dorpsplein, het aanpassen van een weg, de aanleg van wandelpaden of het bouwen van woningen voor de eigen behoefte. Juist de samenwerking met professionals, mits zij zich ondersteunend opstellen, garandeert ambitieuze dorpsplannen met ruimtelijke kwaliteit. Partijen als de provincie, waterschappen, gemeenten, woningbouwcorporaties en andere instanties zullen vervolgens hun verantwoordelijkheid moeten nemen om samen met het dorp die kleine kern in de uitvoering ook daadwerkelijk te versterken.

Harry Keereweer
Gedeputeerde Provincie Gelderland

'Wat de gemeente enkele jaren geleden niet lukte, is het dorp nu zelf wel gelukt'

AP-110

Politiek juicht over visie op Hoenderloo

Gemeente: tijd nodig voor vertalen dorpsvisie

door Bert Felix
APELDOORN - Een mooi proces met een mooi resultaat (SGP). Het is echt goed wat het dorp heeft gedaan (PvdA). Prachtig plan (ChristenUnie). Vol bewondering (VVD). Een goede visie (Gemeentebelangen). Het hele dorp gefeliciteerd (D66). Complimenten voor het dorp (GroenLinks). Prestatie van formaat (CDA). Erg enthousiast dat er nu een plan is (Leefbaar Apeldoorn).

De politieke markt kwam gisteravond woorden te kort om de inwoners van Hoenderloo te prijzen met hun dorpsvisie, die ze met behulp van de Vereniging voor Kleine Kernen en in samenspraak met organisaties als de Gelders Milieufederatie en het Gelders Genootschap zelf hebben opgesteld. Wat de gemeente enkele jaren geleden niet lukte, is het dorp nu zelf wel gelukt: een visie die vooralsnog op een groot draagvlak in het dorp kan rekenen.

Vooraf Leefbaar Apeldoorn en de PvdA vroegen wethouder Jolanda Reitsma vaart te maken met het

Voorkeur voor heidehuis

Maandag is de weg naar de oorsprong van een dorp met hutten van heideplaggen. In een aantal workshops zijn ontwerpen gemaakt van woningen die volgens de dorpsbewoners goed bij Hoenderloo en de omgeving passen. De meeste voorkeur gaat uit naar woningen die schuin zijn weggewerkt in een helling, waarbij de heide van de omgeving doorloopt tot over het dak. Ook de andere drie ontwerpen wijken af van de doorsnee-woning. Zo is er een huis op palen om dieren vrij baan te geven.

van vijf tot acht woningen. Hoenderloo zelf wil die vaart ook. Zo is er al een eerste groep van negen kopers en zijn er diverse aanbiedingen van grond tegen enorme lage prijzen, aldus dorpsraadvoorzitter Jan Harmsen. Op die manier zouden zelfs vrijstaande starterswoningen mogelijk zijn van ongeveer 160.000 euro.

Maar wethouder Jolanda Reitsma trapt meteen op de rem, hoeveel sympathie zij ook heeft voor de Hoenderlose plannen. „We hebben ook nog een dorpsvisie van Uddel liggen en zijn bovendien met Loenen bezig. Ik heb maar één ambtenaar voor die dorpsvisies. Bovendien vergt een structuurplan grote zorgvuldigheid”. Opvallend was de rust van voorzitter Harmsen van de dorpsraad. „Dat het in de afgelopen tijd lang heeft geduurd, lag aan ons, niet aan de gemeente. Wij hebben het zorgvuldig willen opstellen. Ook voor de rest van de procedure hebben we liever kwaliteit dan snelheid.”

Omwillen van die kwaliteit zet Harmsen dan ook een streep onder honderd woningen, ook al zou er behoefte zijn aan meer. Meer dan honderd kan het dorp niet aan, zegt hij.

vervolg van het traject, het vertalen van de dorpsvisie in een structuurvisie, die weer de basis is van een nieuw bestemmingsplan. Pas dan kan het voornaamste onderdeel van de dorpsvisie worden gerealiseerd, de bouw van maximaal honderd woningen in kleine clus-

De politiek is zeer enthousiast over de dorpsvisie die enkele tientallen dorpsbewoners voor Hoenderloo samen met enkele deskundigen hebben opgesteld.

Demonstranten weer in actie op luchtmachtbasis Nieuw Milligen

Actievoerders willen terrein zaterdag 'heroveren' op NAVO.

door Jarno Bleumink
APELDOORN - Actievoerders gaan zaterdag opnieuw proberen de luchtmachtbasis in Nieuw Milligen te betreden. Volgens de actiegroep Ontwapen! zullen naar verwachting tientallen anti-militaristen en vredeactivisten proberen de

verband met het zestigjarig bestaan van de NAVO. Vorige maand bezetten actievoerders twee zendmasten op het luchtcontrolecentrum bij Nieuw Milligen. Die actie vormde voor de groep Ontwapen! het startsein voor een serie protesten tegen de NAVO. Ontwapen! is een samenwerkingsverband van groepen en individuen uit de vredesbeweging.

Actievoerders gaan zaterdag op

Actievoerders richten zich zaterdag met name op het zogeheten DARS, een nieuwe mobiele luchtruimbewakings- en bevelvoerings-eenheid van de NAVO die nu ook op de basis in Nieuw Milligen is gevestigd.

Volgens een woordvoerder van de actievoerders is de NAVO, zonder dat daar een democratisch besluit over is genomen, "behoorlijk aan het investeren". De NAVO beschermt vooral de belangen van

A.s. Mo...
in onze s...
massief l...
Mass...
vloe...
Lame...
Play...

Sle...
mo...

ZUTPHEN...
heid tuss...
Uddel en...
vorig jaar...
een duw...
derdag d...
waardelij...
de politie...
B. bemoe...
jaar met...
zoon en...
naar eigen...
met een s...
man. Da...
duw uit...
sloeg B. h...
keel en w...
Dit ontke...
Volgens d...

W...

Een mooie toekomst voor uw dorp

■ Uw dorp wil graag meer woningen, meer of andere voorzieningen of misschien wenst het een multifunctioneel dorpshuis. Vaak wordt hiervoor een plek gezocht waarna een architect een passend ontwerp maakt. Met 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' gaat het anders. 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' biedt kansen om niet alleen die woningen of voorziening te realiseren, maar ook kansen om het dorp in zijn geheel mooier en leefbaarder te maken en een eigen karakter te geven. Bijvoorbeeld door het dorp (weer) meer onderdeel te maken van het omringende landschap. Kortom: de ruimtelijke kwaliteit verbeteren.

Mogelijk denkt u dat die ruimtelijke kwaliteit een andere keer wel aan bod komt, want er voor zorgen dat die woningen er komen, is al lastig genoeg. Maar juist wanneer er gebouwd gaat worden, ontstaat de mogelijkheid om meer onderwerpen in het dorp aan te pakken die het dorp mooier en leefbaarder maken. Met het bouwen van woningen en het realiseren van voorzieningen is het goed mogelijk de inrichting van de openbare ruimte en infrastructuur meteen mee te nemen. Zijn de gebouwen en infrastructuur er eenmaal, dan zijn die mogelijkheden beperkt. Als u met elkaar werkt aan passende toekomstplannen voor uw dorp, dan creëert u

meer draagvlak onder inwoners en andere partijen dan wanneer u voor bouwen alléén gaat. En misschien wel het belangrijkste: uw dorp wordt zoals u het graag allemaal zou willen, want met 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' maken de inwoners hun eigen toekomst.

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' is een gestructureerde aanpak om als dorp, samen met externe deskundigen, een ruimtelijk onderbouwde toekomstvisie te maken: de dorpskwaliteitsvisie. 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' gaat dus veel verder dan alleen bouwen. 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' leidt tot een programma waarbij de behoefte van het dorp voorop staat.

Als deze gedachte u aanspreekt en bij uw dorp past, neem dan dit boekje door. U leest wat u kunt bereiken met 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze', wat u moet doen om het project tot een succes te maken en welke organisaties u daarbij kunnen ondersteunen. Als 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' niet is wat u zoekt, lees dan eerst nog hoofdstuk 6 op pagina 23. Mogelijk vindt u daar een antwoord op vragen die spelen in uw dorp.

Dorpsontwikkelingsmaatschappij in Hoenderloo

Groeien naar eigen behoefte. Hoe kunnen we dat vormgeven? Dat was de vraag waarop een antwoord werd gezocht binnen 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Voor een antwoord richtte Hoenderloo de Hoenderloo Ontwikkelingsmaatschappij op.

Jan Harmsen is voorzitter van de Dorpsraad Hoenderloo, en is nauw betrokken bij de Hoenderloo Ontwikkelingsmaatschappij. "Wij hebben de Hoenderloo Ontwikkelingsmaatschappij nodig om van Hoenderloo een compleet en duurzaam dorp te maken. In de dorpsvisie hebben we gekozen voor beperkte woningbouw, gericht op onze eigen jongeren en senioren. Daarnaast willen we van Hoenderloo een duurzaam en energiepositief dorp maken. Als je zulke doelstellingen hebt, kun je de ontwikkeling niet meer aan buitenstaanders overlaten. Derden gaan toch voor hun eigen belang. Wie kan de belangen van het dorp beter behartigen dan de dorpsbewoners zelf? Daarom wil Hoenderloo een eigen ontwikkelingsmaatschappij." Aan de dorpsvisie stelde de

Dorpswerkgroep hoge eisen. "Dat hebben we bewust gedaan. Beter hoog beginnen om uiteindelijk misschien iets lager uit te komen. De jongeren kozen zelf voor klimaatvriendelijke huizen, liefst klimaatneutraal. Dat moeten dan natuurlijk wel starterswoningen zijn. Als je met dit verhaal bij een projectontwikkelaar aankomt, dan weet je eigenlijk al op voorhand dat die het niet op onze manier zal uitvoeren. We zullen het zelf moeten doen om zoveel mogelijk van onze doelstellingen overeind te houden."

Harmsen weet dat voor de bouw van de klimaatvriendelijke starterswoningen 100% medewerking van de gemeente nodig is. "Op dit moment krijgen we gelukkig alle steun van de gemeente. Zonder deze actieve steun is realisatie niet mogelijk. Een goed begin is de wil van de gemeente om onze dorpsvisie om te zetten naar een structuurvisie. Ook trekt de gemeente samen met ons op bij de vraag hoe de Hoenderloo Ontwikkelingsmaatschappij een zo gunstig mogelijke uitgangspositie kan krijgen bij het ontwikkelen van de starterswoningen."

Jan Harmsen,
voorzitter Dorpsraad
Hoenderloo

'Wie kan de belangen van het dorp beter behartigen dan de dorpsbewoners zelf?'

‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’. Wat is het? Wat levert het op?

■ ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ gaat over denken en doen. Als dorpsbewoners bedenkt u met elkaar hoe de toekomst van uw dorp eruit moet zien. Samen met externe deskundigen legt u dat vervolgens vast in een zogenoemde ‘dorpskwaliteitsvisie’. Staat uw visie eenmaal goed en wel op papier, dan bekijkt u hoe de visie te realiseren is. Daarvoor maakt u een uitvoeringsprogramma. De grootste vinger in de pap heeft u via een dorpsontwikkelingsmaatschappij.

Visievorming

Bij visievorming draait het om twee aspecten, die hand in hand gaan: de ontwikkeling van de leefbaarheid en de ontwikkeling van de ruimte in het dorp. Centrale vraag daarbij is: ‘Welke maatregelen vinden we nodig om de leefbaarheid in het dorp binnen tien jaar te verbeteren?’ Tevens is de vraag van belang hoe de gewenste maatregelen uitgevoerd kunnen worden zodat ze een verbetering opleveren voor zowel de leefbaarheid als de zichtbare omgeving. De cultuurhistorie van het dorp, het omringende landschap en de huidige dorpsbeeldkwaliteiten vormen uitgangspunten voor beantwoording van deze vraag.

In de meeste dorpen leidt de visie op de leefbaarheid tot maatregelen met een duidelijk ruimtelijk effect. Denk daarbij aan woning-

bouw, een verbeterd dorpsplein, aanleg van wandelpaden, ingrijpende verkeersmaatregelen of nieuwe gemeenschapsaccommodaties. De visie op de leefbaarheid en de visie op de ruimte vormen samen de dorpskwaliteitsvisie.

Uitvoeringsprogramma

Is de dorpskwaliteitsvisie rond, dan vertaalt u deze zoveel mogelijk in concrete, uitvoerbare acties. Dat betekent prioriteiten stellen met, naast de belangrijkste grotere projecten, ook aandacht voor enkele zogenaamde ‘quick-wins’, initiatieven met snel resultaat.

Werkgroepen werken de verschillende projecten uit tot een uitvoerbaar plan. Deze werkgroepen bestaan uit dorpsbewoners die nadrukkelijk de samenwerking zoeken met de gemeente en andere belangrijke partijen. ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ leidt tot een programma waarbij de behoefte van het dorp voorop staat. Dit vraagt in de uitvoering om een sterke sturing door het dorp. Sommige dorpen, zoals het pilotdorp Hoenderloo, gaan hier heel ver in. Zij kunnen gebruik maken van het concept ‘Dorpsontwikkelingsmaatschappij’ (DOM), waarbij dorpsbewoners als projectontwikkelaar optreden. Andere dorpen, zoals Keijenborg, zijn met een lichtere vorm van sturing tevreden. Zij ontwikkelen samen met de gemeente een beleid dat het

dorp verzekert dat er alleen wordt gebouwd naar behoefte.

Dorpsontwikkelingsmaatschappij

De omgeving van sommige dorpen stelt zeer complexe voorwaarden aan mogelijke ontwikkelingen. Hoenderloo is daar een goed voorbeeld van. Dit dorp ligt midden op de Veluwe en heeft te maken met natuurwetgeving. De mogelijkheden voor woningbouw zijn beperkt, terwijl kopers van buiten het dorp in de rij staan voor elk huis dat vrij komt. Het is de kunst om de beperkte bouw mogelijkheden optimaal te benutten voor de werkelijke behoeften van het dorp. Daarom heeft het dorp in nauwe samenwerking met de gemeente gewerkt aan de oprichting van de Hoenderloo Ontwikkelingsmaatschappij (HOM).

Bouwen naar behoefte

'Bouwen naar behoefte' is een van de uitgangspunten van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. De dorpskwaliteitsvisie geeft aan waar gebouwd mag worden en waar niet. Daarom begint elk plan met de vraag 'Wat is precies de woningbehoefte van het dorp?' De dorpsbelangenvereniging moet zorgen voor een jaarlijks antwoord op deze vraag.

Pas als duidelijk is wie behoefte heeft aan een nieuwbouwwoning, is het mogelijk volgende stappen te zetten. Dan kunt u bijvoorbeeld een kopersvereniging vormen, een bouwplan maken (al dan niet in collectief particulier opdrachtgeverschap) en de benodigde ruimtelijke ordeningprocedures doorlopen. De rol van zo'n kopersvereniging is belangrijk. Een gemeente of projectontwikkelaar is verplicht door hen gebouwde woningen te verkopen aan elke gegadigde. Op zo'n moment maken jongeren uit het dorp, met meestal een minder goed gevulde portemonnee, weinig kans. Keijenburg (Achterhoek)

koos voor een werkwijze die deze situatie voorkomt.

De dorpskwaliteitsvisie van Keijenburg geeft voor het dorp een zoekzone aan waarbinnen woningbouw mogelijk is. Dat wil zeggen dat gebouwen met agrarische functies die liggen in deze zone een woonfunctie kunnen krijgen. Zo'n initiatief kan pas gehonoreerd worden als duidelijk is wie de toekomstige bewoners zijn (alléén jongeren uit Keijenburg, verenigd in een kopersvereniging). Bovendien moet de initiatiefnemer zijn bouwaanvraag onderbouwen met een ruimtelijk (stedenbouwkundig) plan. De gemeente nam deze werkwijze op in haar woonvisie. Inmiddels vormen in Keijenburg 22 jongeren de eerste kopersvereniging. Deze vereniging is al in gesprek met een agrariër die zijn werkzaamheden wil stoppen. Zijn erf ligt in de zone waar bouwontwikkelingen toegestaan zijn. Op dit moment werken het dorp, de gemeente, de agrariër en de kopersvereniging samen om een eerste cluster van zes woningen te realiseren. Kijk op pagina 18 voor een interview met wethouder André Baars van de gemeente Bronckhorst, waar Keijenburg deel van uit maakt.

De dorpsontwikkelingsmaatschappij in Hoenderloo en de kopersvereniging in Keijenburg zijn slechts twee voorbeelden van resultaten van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. In de interviews komen ook de andere pilotdorpen Speuld, Hellouw en Nieuw-Dijk aan bod.

Eefje Meihuizen,
voorzitter Buurtvereniging
Speuld en omstreken en lid
DorpsWerkGroep Speuld

Speuld weer op de kaart

Het valt niet mee om in het buurtschap Speuld (gemeente Ermelo) woningbouw te realiseren. “Om in de picture te komen moet je jezelf op de kaart zetten in de gemeente”, weet Eefje Meihuizen, voorzitter van Buurtvereniging Speuld en omstreken en lid DorpsWerkGroep Speuld. De buurtschap ging voor een pilot ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’.

“Met ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ zagen we kansen. We wilden Speuld met drie à vier woningen per keer laten groeien in plaats van in één keer 25 huizen neerzetten. Geleidelijke woningbouw houdt onze buurtschap leefbaar. Zo kunnen we, zo lang mogelijk, de school en supermarkt behouden. Door ons als pilotdorp aan te melden, konden we ondersteuning en kennis in huis halen. Dat hadden we nodig. Bovendien gaat ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ niet alleen over woningbouw en groei, maar over de totale ruimtelijke invulling van het gebied. Die combinatie motiveerde een breed publiek om mee te werken.”

Mooi resultaat

Ondanks de start van een gemotiveerde groep Speuldenaren ging het proces niet altijd over rozen. “Je gaat met een groep vrijwilligers aan de slag, maar weet dan niet waar je uitkomt. Mensen haken af als het lang gaat duren, of als ze er geen vertrouwen meer in hebben.” Samen met een harde kern had Eefje wel een lange adem. “Een beetje de aard van het beestje”, lacht ze. “Ik zie een doel voor me en blijf daar op gericht.” Uiteindelijk lag er een fraaie, breed gedragen dorpskwaliteitsvisie die vijf projecten beschrijft: geleidelijke woningbouw, gemeenschapsruimte voor multifunctioneel gebruik, aanleg wandelpaden met plek voor speelveld, zicht op de heide en verkeersveiligheid. Eefje is blij met het resultaat. “We hebben ons plan gepresenteerd in de gemeenteraad. Daar kregen we goede reacties op. Daarmee staan we op de kaart en zitten aan tafel bij de wethouder om te praten over bouwmogelijkheden. Dat is een mooi resultaat.”

‘Ik zie een doel voor me en blijf daar op gericht’

Bezint eer ge begint...

10/11

■ Mogelijk is 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' een prima aanpak voor uw dorp. Maar misschien bent u beter af met een andere werkwijze. Voor een succesvol 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' geldt een aantal randvoorwaarden.

Ruimtelijke kwaliteit voorop

Bij 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' gaat het om ruimtelijke ontwikkeling. Voor dorpsaanleggelegenheden die geen ruimtelijke consequenties hebben is het dan ook niet de juiste aanpak. Bedenk wel dat veel ontwikkelingen mogelijk zijn in samenhang met verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Cultuur van het dorp

Zelfwerkzaamheid en de organisatiegraad van de dorpsgemeenschap zijn belangrijke aspecten. Sommige dorpen pakken initiatieven snel en onafhankelijk van de gemeente op. Andere dorpen kijken voor de realisatie van ideeën vooral naar de gemeente.

Bij 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' steekt u zelf de handen uit de mouwen bij de visievorming en uitvoering.

Voldoende draagvlak

Wellicht denkt u aan 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' omdat er bepaalde wensen leven voor de toekomst van uw dorp. Of omdat er

grote ontwikkelingen op het dorp afkomen. Hoe dan ook, van belang is dat de gekozen toekomstvisie een breed draagvlak heeft. Dat wil zeggen dat gemeente, dorpsbewoners én de betrokken partijen achter het plan staan.

Ervaren dorpsbelangenorganisatie

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' is een intensief proces. En dat vraagt veel van de zelfwerkzaamheid van het dorp. Het is dan ook noodzakelijk dat het dorp beschikt over een organisatie die de regie heeft: de dorpsbelangenorganisatie. Deze kan bestaan als vereniging, stichting of organisatie zonder rechtspersoonlijkheid. Voor een succesvol 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' is in ieder geval een goed functionerende organisatie van belang.

Dorpsbelangenorganisaties en gemeenten moeten er samen voor gaan

Voor een succesvol traject van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' hebben dorp en gemeente elkaar nodig. De een kan niet zonder de ander. Belangrijk is dus dat de dorpsbelangenorganisatie en gemeente een positieve grondhouding hebben ten opzichte van elkaar.

Eveneens van belang is dat beide partijen weten op welke wijze ze met elkaar willen samenwerken en communiceren. Voor meer informatie zie hoofdstuk 5. Schort het aan

een constructieve samenwerkingsrelatie, dan heeft creatie daarvan prioriteit.

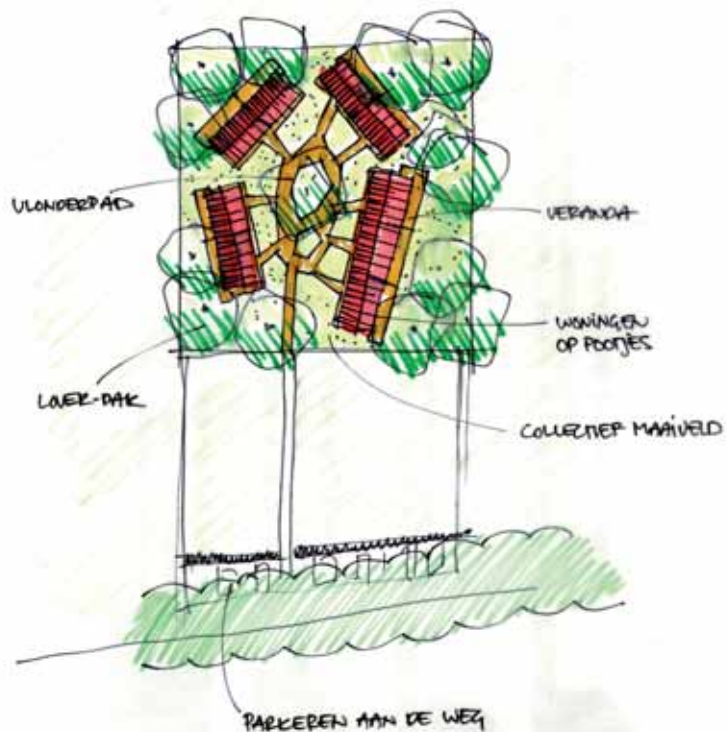
Open toekomst

Het kan zijn dat de grote lijn van ontwikkelingen al min of meer vaststaat. Wanneer een initiatiefgroep, de gemeente of een projectontwikkelaar al vastomlijnde plannen heeft, heeft het weinig zin om te starten met een open bottom-up proces als 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. In dat geval is het zaak eerst te verkennen welke beïnvloedingsmogelijkheden er nog zijn. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6.

12/13

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' kost tijd

Met 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' kunt u een geweldig positieve wending geven aan de toekomst van uw dorp. Dat kost flink wat tijd. Hoeveel tijd precies, is onder andere afhankelijk van de specifieke plaatselijke omstandigheden. Gedurende acht tot twaalf maanden zal een groep bewoners er zo'n tien uur per persoon per maand in moeten steken om tot een dorpskwaliteitsvisie te komen.

- **Begin alleen met een team van enthousiaste mensen die tijd en energie hebben, actief willen meedraaien en het nut inzien van de aanpak. Dat biedt uitzicht op een optimaal resultaat.**
- **Maak duidelijke afspraken en zorg dat deelnemers weten wat er van hen verwacht wordt.**
- **Stel je open voor alle denkrichtingen die opkomen; niets is bij voorbaat onbespreekbaar.**
- **Zorg voor goede administratie van uren en geld (nodig voor subsidies).**

Rendement biomassacentrale voor een leefbaar Hellow

Pilotdorp voor 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' Hellow begon bij het begin: de oprichting van een dorpsbelangenvereniging. Met steun van Vereniging Kleine Kernen Gelderland, Gelders Genootschap en Landschapsbeheer Gelderland stelden dorpsbewoners aan de hand van hun wensen en knelpunten gezamenlijk een dorpskwaliteitskaart op.

Voor financiering van de wensen wordt een dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) opgericht. Een DOM kan financiering op verschillende wijzen organiseren. Hellow stevent af op een inventief, duurzaam idee. Zo zou een eigen biomassacentrale een aardige duit in het zakje kunnen doen, bedacht een groep bewoners. Een plan dat al op de plank lag en nieuw leven werd ingeblazen. Ze reisden naar het Luxemburgse Beckerich dat inmiddels voor bijna 100 % in zijn eigen energievoorziening voorziet. Warmte betreft dit dorp van een eigen biovergister. Het rendement ging onder andere naar een sportaccommodatie en ouderenvoorziening in het dorp.

Eigen biogasinstallatie

Terug in Hellow gingen de enthousiaste initiatiefnemers om de tafel met een aantal veehouders en andere belangrijke partners, om een biomassacentrale in hun dorp te realiseren. "De opbrengsten van zo'n biogasinstallatie kunnen we inzetten voor de leefbaarheid van Hellow", vertelt een gedreven voorzitter van de Stichting Biomassa Hellow, Kees van Noord. "Bijvoorbeeld een dorpsplein inrichten, wandelpaden aanleggen of investeren in het verenigingsleven. Wensen genoeg hier." Maar zo ver is het nog niet. Om als rechtspersoon te kunnen opereren, werd de Stichting Biomassa Hellow opgericht. De doelstellingen van de stichting sluiten geheel aan bij de doelstellingen van de nog op te richten DOM. De stichting vroeg de Provincie Gelderland om subsidie voor een haalbaarheidsonderzoek. Een eerste onderzoek is inmiddels achter de rug. De verwachtingen zijn hoog gespannen. De voorzitter twijfelt niet aan het succes: "Dat gaat helemaal lukken."

Kees van Noord,
voorzitter Stichting
Biomassa Hellow

'De opbrengsten van zo'n biogasinstallatie kunnen we inzetten voor de leefbaarheid van Hellow'

Succesvol traject

14/15

■ Een traject als 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' volgen, vraagt het een en ander van een dorp: een ruimtelijk ontwikkelingsvraagstuk, actieve dorpscultuur, breed draagvlak en een goede relatie met de gemeente en andere betrokken partijen. Wanneer u deze vier randvoorwaarden kunt 'afvinken', dan is het mogelijk het traject 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' te doorlopen.

Hoofdstuk 4 bereidt u voor op het te verwachten traject. Daarnaast besteedt het aandacht aan de partijen waarmee het dorp intensief samenwerkt.

De start

Het traject 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' bestaat uit verschillende fasen. Allereerst worden een werkgroep met mensen uit het dorp en een begeleidingsgroep gevormd. De begeleidingsgroep bestaat uit een procesbegeleider en een specialist, vaak een stedenbouwkundige of historisch geograaf. Afhankelijk van de behoeften en de fase waarin het traject zich bevindt, is het mogelijk tijdelijk specialisten aan de begeleidingsgroep toe te voegen. Omdat in eerste instantie niet iedereen even goed op de hoogte is van de ontwikkelingsvraag van het dorp, start het proces met een algemene oriëntatie. Met elkaar maakt u een

ronde of 'schouw' door de omgeving. Zo krijgt iedereen 'gevoel' voor het onderwerp.

Ruimtelijke analyse

Vervolgens gaat u onder leiding van de begeleidingsgroep aan de slag met opdrachten. De kracht van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' begint hier, in de inventarisatiefase. Sommige werkgroepleden wonen waarschijnlijk al lang in het dorp. In dat geval kan het heel verhelderend zijn via opdrachten van de begeleidingsgroep met andere ogen naar uw leefomgeving te kijken. Aan de hand van vragen maakt de specialist het dorp, de cultuurhistorie, de identiteit en de huidige beeldkwaliteiten duidelijk. In deze fase denkt u na over vragen als: Hoe is het dorp gegroeid in het verleden? Hoe is dat te zien aan de straten? Of: Wat is de oudste bebouwing? Waarom zijn die oude elementen op die plek te vinden? Hoe fietst iemand van en naar het dorp? Wat is mooi of juist heel lelijk aan het dorp en hoe komt dat? Ondertussen voedt de specialist u met kennis over de omgeving. Deze kruisbestuiving tussen de bewonerskennis en kennis van de specialist leidt tot een boeiend samenhangend verhaal waarin u ongetwijfeld veel zult herkennen. De resultaten worden verwerkt in kaarten: de ruimtelijke analyse van het dorp. De kaarten maken duidelijk wat de sterke eigenschappen ofte-

Ruimtelijke analyse Nieuw-Dijk

Groeien op 'eigen wijze' kan alleen als een lijn getrokken wordt van verleden, via het heden naar de toekomst. Beginnend met een verhaal over het ontstaan van het landschap en de historische groei van het dorp, hebben de bewoners van Nieuw-Dijk vervolgens het gebruik en de beleving van hun omgeving op kaarten ingetekend.

Waar bevindt zich de overgang van bebouwing naar het landschap?

LANDSCHAP

BEBOUWING

Welke gebouwen of andere elementen zijn volgens u karakteristiek en kenmerkend voor Nieuw-Dijk?

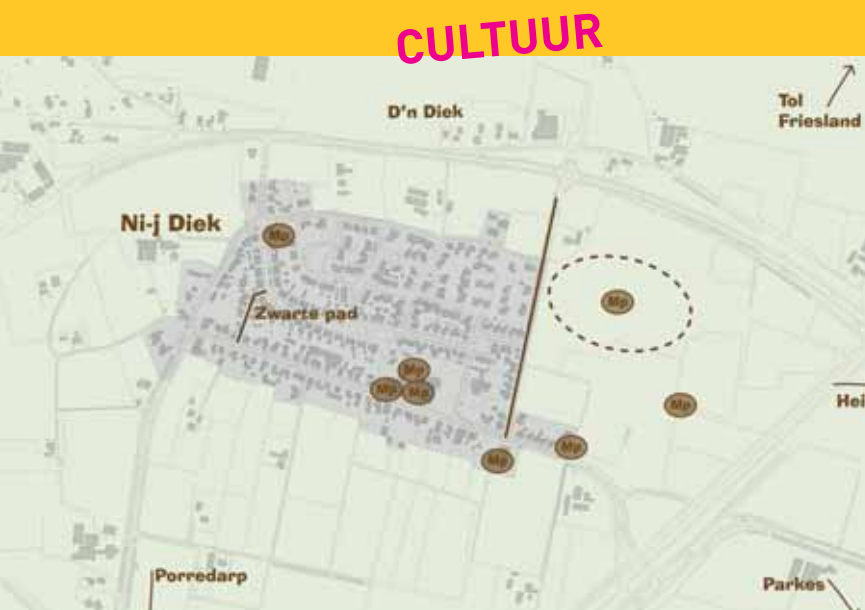
Hoe bereikt u Nieuw-Dijk per auto/fiets?

INFRASTRUCTUUR

Waar bevindt zich het water in Nieuw-Dijk?

WATER

CULTUUR

Welke namen gebruikt u in Nieuw-Dijk die alleen lokaal bekende mensen kennen?

Historische groei Nieuw-Dijk

Voordat de werkgroep aan de slag ging met het maken van de 'Wat is waar-kaart' en de 'Wat is het waard-kaart' is uitvoerig gekeken naar het ontstaan van het dorp in het verleden. Het onder de aandacht brengen van de historische groei van het dorp en van de sporen uit het verleden die nog zichtbaar zijn, zorgen ervoor dat de bewoners bewust naar de omgeving kijken. Deze bewustwording is nodig om in een later stadium goed onderbouwde keuzes te kunnen maken voor het 'Groeien op Eigen Wijze' in de toekomst.

Nieuw-Dijk, 1951

Landschap

Nieuw-Dijk ligt op een dekzandvlakte ten westen van de stuwwal Montferlandse berg en tussen de rivieren IJssel en Rijn.

Cultuurhistorie

Het dorp is ontstaan langs de Bosstraat. Deze straat markeerde vroeger de overgang van akkers naar woeste gronden (meestal heide en bos).

Nieuw-Dijk anno 2009

De ruimte tussen de Bosstraat en Smallestraat is inmiddels bebouwd. In het Oosten liggen Didam en bedrijventerrein De Fluun. In het westen loopt de A18.

Zes spelregels voor

1) Behoud tradities
en sfeer heeft prioriteit

2) Meer groen in het dorp

3) Bouwen naar behoefte,
kwalitatief en kwantitatief

een mooier Nieuw-Dijk

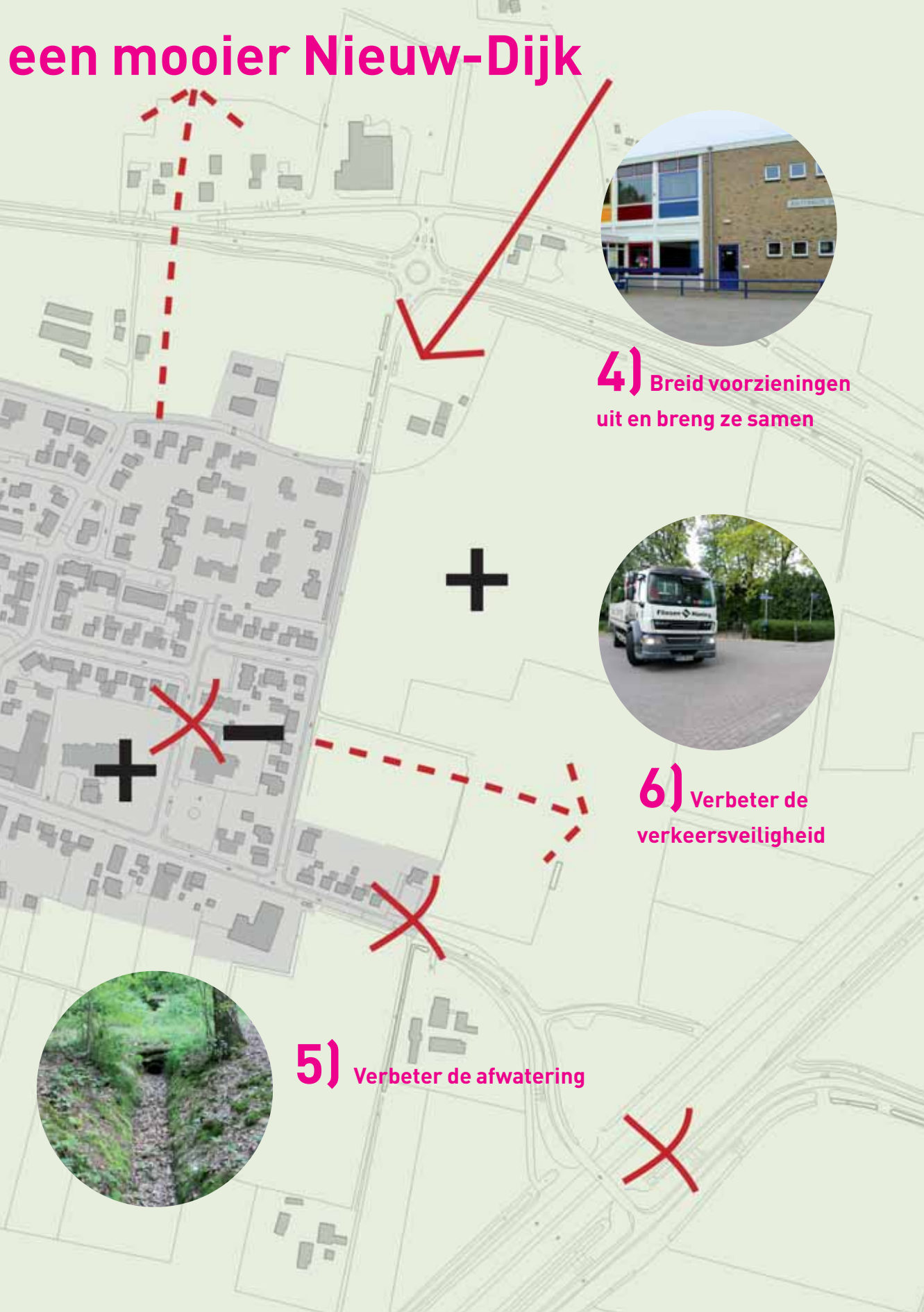

4) Breid voorzieningen uit en breng ze samen

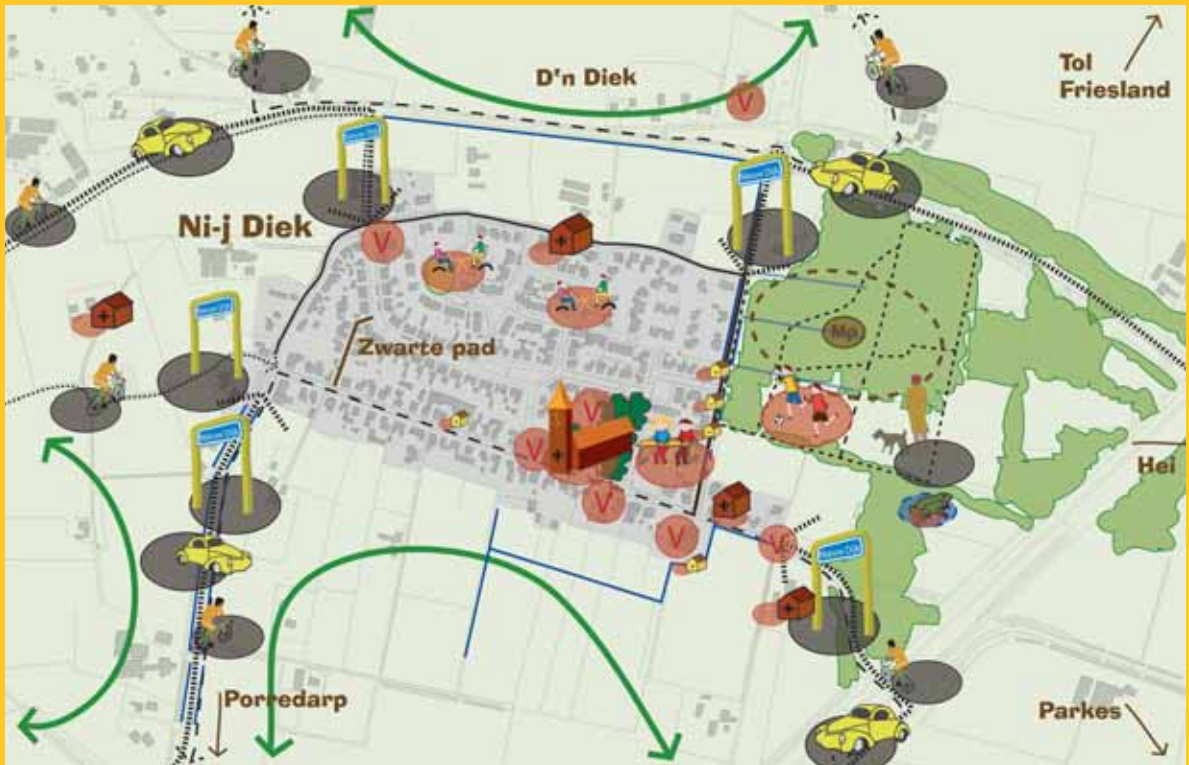
6) Verbeter de verkeersveiligheid

5) Verbeter de afwatering

↓ 'Wat is waar-kaart'

Hoe Nieuw-Dijkers hun huidige omgeving 'beleven' is op de 'Wat is waar-kaart' ingetekend. De groene pijlen geven aan de noord-, west- en zuidkant een open landschap aan. Voorzieningen zijn in rood vermeld. Karakteristiek voor Nieuw-Dijk is het rijke verenigingsleven dat een belangrijk deel uitmaakt van de lokale cultuur. Culturele kenmerken en mooie plekken zijn bruin op de kaart. Deze kaart is het resultaat van de ruimtelijke analyse (zie de vijf kaartjes aan de buitenzijde van deze uitklappagina's).

← 'Wat is het waard-kaart'

Na een bewuste kijk op de omgeving, hebben de bewoners van Nieuw-Dijk een waardering gegeven aan de ruimte op de 'Wat is het waard-kaart'.

Met plussen en minnen zijn de 'mooie' en 'lelijke' plekken aangegeven.

De pijlen geven het zicht aan vanuit het dorp naar het buitengebied en andersom. Van welk punt in het buitengebied heb je een mooi uitzicht op het dorp? In het nieuwe ontwerp moeten deze zichtlijnen en de positief gewaardeerde plekken behouden blijven.

Rode kruizen geven de verkeersknelpunten aan.

Per ruimtelijk thema (in kleur) zijn de verzamelde wensen en knelpunten samengevat tot zes spelregels. Het ontwerp voor het nieuwe Nieuw-Dijk moet voldoen aan deze regels.

wel de karakteristieke kwaliteiten van het dorp zijn en functioneren in die zin als communicatiemiddel. Een voorbeeld hiervan is de ruimtelijke analyse van Nieuw-Dijk op de uitklapbare middenpagina.

Bestaande kwaliteiten koppelen aan ontwikkeling

U bent nu op de hoogte van de geschiedenis en bestaande kwaliteiten van het dorp. Deze vormen de basis voor het vervolg. Nadat de ruimtelijke analyse aan alle dorpsbewoners gepresenteerd is, mogen ook zij vragen over huidige knelpunten en toekomstwensen beantwoorden. Daarna gaat de dorpswerkgroep verder. Die redeneert nu bewust vanuit de kwaliteiten die het dorp uniek maken.

U kunt daarom oplossingen bedenken die een wens in vervulling laten gaan en tegelijkertijd omgevingskwaliteiten versterken. Zo is bijvoorbeeld een wens voor een nieuw zorgcentrum te koppelen aan de wens voor meer openbaar groen. Of zijn oude kerkenpaden te herstellen en aan te sluiten op een dorpsplein.

Draagvlak

Problemen zijn vaak op verschillende manieren op te lossen. Breng daarom voor uw dorp meerdere mogelijkheden in beeld.

Niet iedereen heeft immers dezelfde mening. Het is belangrijk dat alle bewoners uit uw dorp de kans krijgen hun reactie te geven op de nieuwe plannen. Dat kan uitstekend tijdens een informatiebijeenkomst waarbij u een werkopdracht geeft en discussieert over de mogelijkheden.

Haalbaarheid

Er komt een moment dat u zich afvraagt: 'Kan dit financieel allemaal wel?' Het wordt tijd om de haalbaarheid van de plannen te onderzoeken. Om de plannen te realiseren, zijn andere

partijen nodig. Denk aan de gemeente, het waterschap, een terreinbeheerder, de woningcorporatie of een zorginstelling. Nodig betrokken partijen uit voor een workshop en neem met hen de plannen door. U slaat twee vliegen in één klap. U maakt de andere partij-deelgenoot van de ideeën en krijgt meteen antwoord op uw vragen.

Einde proces

Zijn de ideeën duidelijk? Zijn ze haalbaar? Is er draagvlak? Zo ja, breng dan het dorp op de hoogte van de resultaten van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Het is nu tijd om na te denken over de uitvoering.

André Baars,
wethouder gemeente
Bronckhorst

Keijenburg gecharmeerd van groei binnen landelijk kader

Keijenburg, een van de 43 kernen en buurtschappen van de gemeente Bronckhorst, schreef een prijsvraag uit voor jonge landschapsarchitecten. De dorpsbelangengroep vroeg de architecten een visie te ontwikkelen voor woningbouw in Keijenburg, passend in het omringende landschap. Ook moest er een ontwerp komen voor een dorpsplein. De jury beoordeelde acht ontwerpen. Het winnende ontwerp is van Harro de Jong uit Arnhem.

“Om te beginnen, heeft de architect een goede analyse gemaakt van het landschap”, vertelt jurylid André Baars, wethouder gemeente Bronckhorst. “In zijn visie is het landschap leidend en vormt het kader voor zijn ontwerp. Goed doordacht op verschillende gebiedsniveaus. Het kader geeft voldoende ruimte voor eigen invulling. En woningbouw kan in delen gerealiseerd worden. Zijn dorpspleinontwerp past uitstekend bij de

omvang van Keijenburg.” Baars vindt het belangrijk dat de plannen passen bij de schaal van het dorp. “Vaak worden er plannen gemaakt met tientallen huizen waarvan de helft voor de dorpsbewoners is en de andere helft voor mensen van buiten het dorp. Als gemeente vinden we dat uitbreiding de dorpsbewoners ten goede moet komen, dus bij de schaal van het dorp moet passen. Dan blijft het dorpskarakter intact. ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ speelt daar goed op in.” Zonder ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ was dit ontwerp er niet gekomen, vermoedt Baars. “Waarschijnlijk zouden we in de traditionele uitbreidings sfeer terecht gekomen zijn. Veel woningen in één keer neerzetten.” Baars heeft dan ook veel geleerd van de alternatieve benadering. “Ik vond het een leerzaam proces. Wij gaan kijken of we een dergelijke aanpak vaker kunnen toepassen. Bijvoorbeeld bij landschapsontwikkeling.”

‘Ik vond het een leerzaam proces. Wij gaan kijken of we een dergelijke aanpak vaker kunnen toepassen’

Hoe maakt de gemeente 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' tot een succes

18/19

■ De rol van de gemeente is essentieel bij het traject 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Zo is van belang dat ze vertrouwt op het zelf-organiserend en oplossend vermogen van de dorpsgemeenschap. De gemeente speelt dan misschien niet de eerste viool in het proces, maar de winst voor de gemeente is een robuuste toekomstvisie met breed draagvlak in het dorp. Dat wil niet zeggen dat de gemeente alle beslissingsbevoegdheden uit handen geeft. Uiteindelijk is het de gemeenteraad die de dorpskwaliteitsvisie formaliseert.

De gemeente kan op verschillende manieren bijdragen aan het succes van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'.

Heldere communicatielijnen

De gemeente doet er goed aan een ambtenaar aan te wijzen die het project volgt. Deze ambtenaar faciliteert het proces vanuit de gemeente en leidt de communicatie tussen dorp en gemeente in goede banen.

Beleidsmedewerkers: adviseurs van het dorp

Tijdens een traject 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' komen verschillende inhoudelijke onderwerpen aan de orde. Denk aan openbare ruimte, voorzieningen, woningbouw, land-

schap en milieuthema's.

Beleidsmedewerkers weten van de hoed en de rand als het gaat om regelgeving en beleid. Hun technische/inhoudelijke vakken-nis kan van belang zijn bij het zoeken naar gewenste oplossingen.

Burgemeester en wethouders

Het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) kan een belangrijke rol spelen in de motivatie van bewoners. Met de aanwezigheid van een wethouder bij de bewonersavonden wint het proces aan gewicht, waarmee de motivatie van bewoners stijgt. Tegelijkertijd is de wethouder dé persoon om de gemeentelijke kaders kenbaar te maken. De wethouder kan precies vertellen in hoeverre de gemeente zich aan de dorpskwaliteitsvisie committeert en welk proces de dorpskwaliteitsvisie nog moet doorlopen voordat de gemeente deze overneemt. Helderheid hierover aan het begin voorkomt frustratie bij de dorpsbewoners en geeft ambtenaren de ruimte om vanuit een duidelijk mandaat mee te denken met het dorp.

Commissie Ruimtelijke Kwaliteit/Welstandscommissie

Het is verstandig de dorpskwaliteitsvisie te presenteren aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit of de Welstandscommissie. De com-

missie kijkt naar de kwaliteit van het ruimtelijk ontwerp en zal het dorp adviseren. Dit levert kwaliteitswinst op voor het plan.

Bovendien is de commissie, die ook B&W adviseert, voortijdig geïnformeerd. Dit verhoogt de kans op positieve adviezen in een later stadium.

Open staan voor minder gebruikelijke uitvoeringsconstructies

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' gaat over maatwerk voor dorpen. De huidige wet- en regelgeving is hier niet op ingericht. In de laatste jaren zijn uitvoeringsvormen ontstaan die maatwerk wel mogelijk maken. De gemeente doet er goed aan zich hierop te oriënteren ruim voordat de dorpskwaliteitsvisie af is. De gemeente kan dan samen optrekken met het dorp bij de creatie van het gewenste uitvoeringsprogramma.

20/21

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze': groeien met behoud karakter dorp

'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Twee congressen in 2004 hielden een pleidooi voor een impuls aan de kwaliteit van de leefbaarheid van kleine kernen en het omliggende dorpslandschap: het twintigste Keuningcongres 'Dorp als daad' en de workshop 'Organisch Groeien van Kleine Kernen' van de Gelderse Milieu federatie. Daarop staken Vereniging Kleine Kernen Gelderland (VKK), Gelders Genootschap, Gelderse Milieufederatie en Landschaps-beheer Gelderland onder voorzitterschap van Jaap Huurman (destijds Gelders statenlid) de koppen bij elkaar om samen hun schouders te zetten onder een nieuwe aanpak van woningbouw bij dorpen.

Om de groei van kleine kernen mogelijk te maken mét behoud van hun karakter, identiteit en kracht ontwikkelden de initiatiefnemers 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Het dorp als onderdeel van het omringende landschap werd uitgangspunt. Ze beproefden de methode bij vijf pilotdorpen in

Gelderland: Hoenderloo, Keijenburg, Speuld, Hellouw en Nieuw-Dijk. Na vier jaar is Lex Hoefsloot, consulent VKK Gelderland, dik tevreden over de methodiek van planvorming. Maar een dorp zoveel mogelijk zeggenschap geven in de uitvoering van de plannen kost meer hoofdbreken. "Je kan mooie plannen maken, maar als je de uitvoering uit handen geeft aan projectontwikkelaars, dan loop je toch het risico dat die er hun eigen draai aan geven", vertelt hij. "Met andere woorden: behoud van het dorpse karakter betekent ook dat het dorp bij de uitvoering aan het stuur moet staan." Een oplossing daarvoor lijkt de oprichting van een Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM). "Oprichten van een DOM vereist wel veel inzet vanuit het dorp. Je moet er als dorp echt in geloven om er een succes van te maken. Hoenderloo gaat er voor. Al met al hebben we een prima methodiek neergezet. De aandacht voor ruimtelijke kwaliteit is van grote meerwaarde voor een dorp. Het Gelders Genootschap weet dat goed vorm te geven."

Lex Hoefsloot,
consulent Vereniging Kleine
Kernen Gelderland

**'Behoud van het dorpse karakter
betekent ook dat het dorp bij de
uitvoering aan het stuur moet
staan'**

Alternatieven

22/23

■ ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ kan een schot in de roos zijn. Zeker wanneer de analyse laat zien dat u baat hebt bij een integrale visie met een duidelijke ruimtelijke component, waarbij kwaliteit voorop staat en nog geen oplossingen vast staan. Twijfelt u omdat de situatie in uw dorp bijvoorbeeld niet voldoet aan een of meer randvoorwaarden genoemd in hoofdstuk 3? Ook in situaties waar ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ (nog) niet het antwoord is op uw vragen zijn er mogelijkheden. Hoofdstuk 6 geeft het antwoord.

Dorpsplan

Het is duidelijk dat ruimtelijke consequenties van plannen een essentieel onderdeel zijn van ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’. Er zijn echter situaties denkbaar dat de belangrijkste vraagstukken in een dorp niet van ruimtelijke aard zijn. In dat geval kunt u beter kiezen voor een dorpsplan. De provinciale verenigingen van kleine kernen hebben al vele tientallen dorpen begeleid bij het opstellen van hun eigen dorpsplan. Ook in een dorpsplan staat de visie van bewoners op de toekomst van hun dorp centraal.

Beperkte rol bewoners

In de meeste dorpen willen bewoners graag meedenken over de toekomst van hun dorp.

Sommige dorpen laten echter de uitvoering liever in handen van de gemeente en andere instanties. Deze opstelling van de dorpsgemeenschap past minder goed bij ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’. Ook in dat geval is een dorpsplan aan te raden. Een dorpsplan maken vergt minder tijd dan ‘Dorpen Groeien op Eigen Wijze’ en vereist minder sturing van het dorp. Wel is het zo dat de kans op succes groter wordt naarmate het dorp een grotere rol neemt in de uitvoering.

Ontwikkelen van draagvlak

Hoofdstuk 3 schetst het dilemma dat u eigenlijk al de grote lijn van de toekomstvisie in gedachten hebt vaststaan, maar niet weet in hoeverre hier draagvlak voor is. Wat dan? Creëren van draagvlak begint met de vraag: ‘Bent u bereid het risico te lopen dat er voorstellen komen die ingaan tegen de grote ontwikkelingslijn zoals die bedacht is?’ Het antwoord op deze vraag bepaalt het proces dat u moet doorlopen.

Bent u bereid dat risico te lopen, dan ontstaan er kansen. Allereerst wordt de kans op draagvlak bij zowel bevolking als instanties aanmerkelijk groter. Immers als mensen ervaren dat hun mening telt, nemen ze het vraagstuk serieuzer. Verder is het mogelijk dat er vanuit het voorgenomen plan een beter

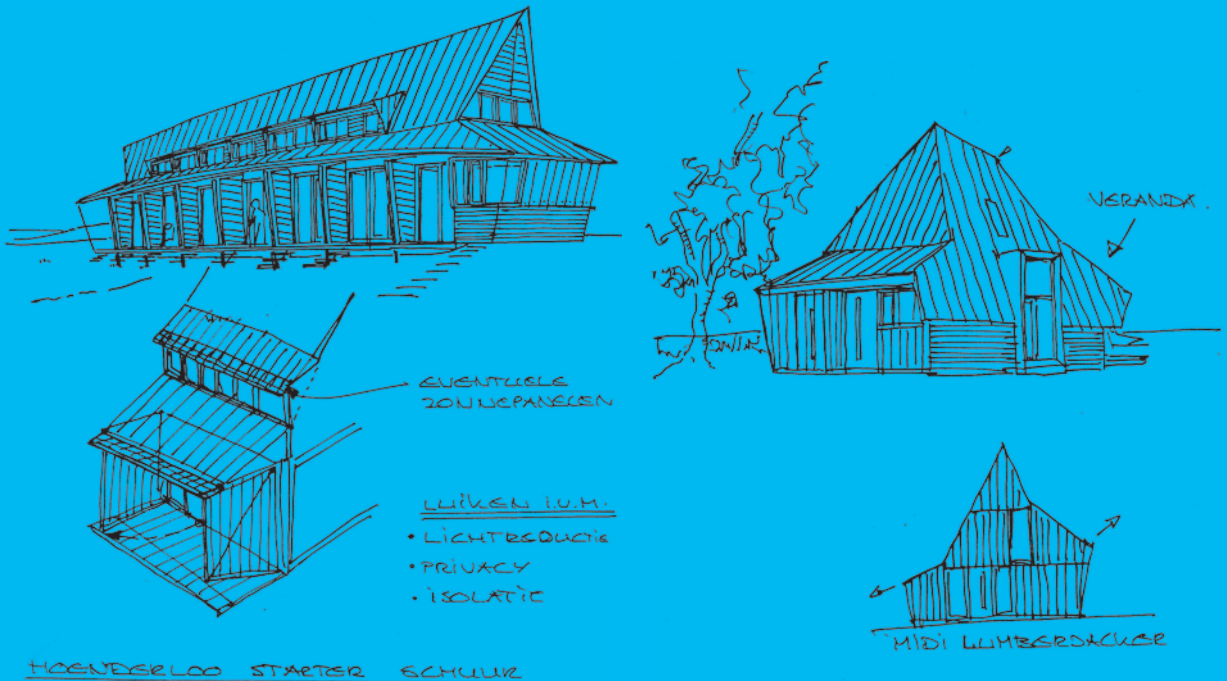
Heidewoningen voor starters Hoenderloo

Dorpsgenoten, dorpsraadsleden, gemeenteambtenaren, architecten, ecologen en landschapsarchitecten bediscussieerden, schetsen en tekenden nieuwbouw voor starters in Hoenderloo. Onder leiding van het Gelders Genootschap strenden twee ploegen van zes personen twee dagen in het Ontwerpatelier om de prijs voor de meest aantrekkelijke dorpsvisie.

De doelstelling was niet mis. Het ontwerp moest passen in de natuur en bij het bestaande dorp, moest CO2 neutraal zijn en mocht de natuur niet aantasten. Leida van den Brink, lid van Dorpsraad Hoenderloo was een van de

Atelierdeelnemers. "De aanpak leidde tot verbluffende resultaten", vertelt ze. "Variërend van woningen op palen tot heidewoningen." Ze kijkt terug op een leuk en leerzaam proces. "Wel even wennen om zo iets met elkaar te doen. Architecten denken anders dan bewoners. We zijn daarom eerst met z'n allen gaan fietsen om voor iedereen een gelijk kader te scheppen en om geschikte bouwlocaties te benoemen. Het soort landschap, type woningen, bos, zand, heide... Het moest allemaal terugkomen in het ontwerp. Bovendien moest het betaalbaar zijn omdat het om starterswoningen gaat. Onze groep bedacht een

eenvoudige woning met aan de voorkant een privé terras met uitzicht op een gemeenschappelijk heidegebied. Geen eigen tuin. De woningen hebben een heidedak zodat ze helemaal opgaan in de natuur." Een klankbordgroep met onder andere de toekomstige jonge bewoners, koos unaniem voor de heidewoningen. Van den Brink vindt de Atelieraanpak van Hoenderloo prima passen in 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. "Bewoners creëren zelf iets waarin iedereen zich kan vinden zonder dat het een grote witte vlek in het dorp wordt. Uiteindelijk had de gemeente alleen maar lof voor het resultaat."

plan ontstaat. Met behulp van de input van bewoners en met het advies van externe deskundigen kan een plan ontstaan waar iedereen enthousiast over is. Eigenlijk hebben we het hier dan al over een 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'-traject. Maar misschien kunt u ook volstaan met een zogenoemde speerpuntvisie.

Speerpuntvisie

In het geval dat uw dorp met name een antwoord moet vinden op een specifieke en acute vraag, dan is een proces als 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' minder geschikt. Een minder uitgebreid bottom-up traject past dan beter. U krijgt dan in korte tijd een antwoord met draagvlak. De Vereniging Kleine Kernen kan u daarbij helpen. Overigens kan een dergelijk kort, specifiek, reactief traject het begin zijn van het besef dat een proactieve werkwijze als 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' wenselijk is.

Ervaren dorpsbelangenorganisatie

Heeft u twijfels of de dorpsbelangenorganisatie in uw dorp wel voldoende in staat is om 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' op een goede manier aan te sturen? Neem dan contact op met de Vereniging Kleine Kernen (VKK) in uw provincie. Zij kan u helpen de huidige situatie goed te beoordelen. Ook kan VKK u begeleiden bij een eventueel noodzakelijk verbetertraject.

Relatie dorpsbelangenorganisatie en gemeente

Hoofdstuk 3 stelt dat een goede samenwerkingsrelatie tussen gemeente en dorpsbelangenorganisatie van groot belang is voor het slagen van 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Ook de gemeente heeft hierin een actieve verantwoordelijkheid. Met inzet van een 'kleine kernen-beleid' kunnen gemeen-

ten hun relatie met dorpsbelangenorganisaties op constructieve wijze vormgeven. Dat is inmiddels bewezen. In dit beleidsstuk bepaalt de gemeente op welke beleidsonderdelen en op welke wijze ze wil samenwerken met de dorpsbelangenorganisaties. Daarnaast geeft ze de gewenste communicatielijnen aan. Dorpen weten dan precies waar ze aan toe zijn en kunnen hun werkwijze daarop afstemmen.

Jan Wabeke,
adviseur ruimtelijke kwaliteit
Gelders Genootschap

Bouwen naar behoefte: maatwerk voor elk dorp

Ooit groeiden dorpen op een organische manier. Was er behoefte aan woningen, dan werden die gebouwd op locaties die vanzelfsprekend aansloten op de structuur van het dorp en landschap. Die vanzelfsprekendheid verdween en dorpen kregen vreemde 'aanhangers', de zogenoemde witte schimmels. Mensen die er kwamen wonen hadden geen binding met het dorp. Mensen uit het dorp kwamen niet aan bod.

"Zo'n manier van groeien sluit niet aan bij de werkelijke woonbehoefte van het dorp", zegt Jan Wabeke, adviseur ruimtelijke kwaliteit bij Gelders Genootschap. "Bovendien tast die aanpak het dorpskarakter en landschap aan." 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' gaat uit van 'bouwen naar behoefte'. Het is een andere manier van groeien, maatwerk per dorp.

"Uitbreidingsplannen moeten aansluiten bij het karakter van het dorp. Als je de beperkte vraag om te bouwen weet te koppelen aan het landschap waaraan je iets kunt

verbeteren, dan ontstaat de kans om op dorpschaal te groeien of te stoppen wanneer dat nodig is. Dorpsbewoners die binding met het dorp hebben, kunnen zich inschrijven in bijvoorbeeld een kopersvereniging. Die aanpak voorkomt dat bewoners die in het betreffende dorp zijn opgegroeid, worden uitgesloten."

Twee vliegen in één klap

'Bouwen naar behoefte' redeneert vanuit kansen en mogelijkheden bijvoorbeeld op plekken waar boerderijen vrijkomen. "Aan dorpsranden hebben de boerderijen vaak geen toekomst. De stallen slopen en daar woningen bouwen is een mogelijkheid. Dan kun je meteen het landschap aan de dorpsrand aantrekkelijk en toegankelijk maken voor de bewoners. Bij groei moeten dorpen in die kwaliteit van het landschap investeren. 'Bouwen naar behoefte' is volgens mij de toekomst van het platteland. In de vijf pilotdorpen lijkt het aan te slaan."

'Uitbreidingsplannen moeten aansluiten bij het karakter van het dorp'

Hoe verder

26/27

■ Inspireert 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' u? En denkt u dat dit project goed past bij uw dorp? Neem dan contact op met de Vereniging Kleine Kernen (VKK) in uw provincie. Samen bekijkt u of 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' goed past bij het dorp en hoe het project het beste te organiseren is. Externe inhoudelijke expertise is een belangrijke voorwaarde voor succes. Bij de pilots in Gelderland leverde met name het Gelders Genootschap deze. Gelders Genootschap verzorgde steeds de ruimtelijke analyse die de kern vormt van de dorpskwaliteitsvisie in 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze'. Ook Landschapsbeheer Gelderland en de Gelderse Milieufederatie hebben een belangrijke rol gespeeld in de totstandkoming en advisering van de pilots. Die rol varieerde van het adviseren over toekomstig beheer van aan het dorp grenzende heidevelden en bos, tot het helpen zoeken naar mogelijkheden voor extra woningen in het dorp met behoud van de belangrijke ecologische en landschapelijke waarden.

Kortom: als u aan de slag wilt met 'Dorpen Groeien op Eigen Wijze' kijk dan op de website van de VKK in uw provincie of neem contact op met een van de partijen die hebben meegewerkt aan dit boekje. Zij helpen u met plezier verder. Veel succes!

Eerder verschenen boekjes in de reeks

Van Spölleman tot Normaal

Welke waarden vinden plattelandsbewoners belangrijk en hoe kunnen ze worden versterkt om het Achterhoekse platteland vitaal te houden? Om dat te achterhalen voerden de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij (KNHM) en de Vereniging Kleine Kernen Gelderland (VKK) in 2004/2005 een onderzoek uit met als titel: 'Van Spölleman tot Normaal'.

De Spölleman was vroeger een centrale figuur in het Achterhoekse dorpsleven. Zonder hem werd er geen feest gevierd. Tegenwoordig is een Achterhoekse feest pas echt een feest als de boerenrockgroep Normaal optreedt. Voor het onderzoek werden Achterhoekers geïnterviewd die zeer bekend zijn met de plattelandscultuur van hun streek. De resultaten hiervan zijn met andere plattelanders besproken in informele cafégesprekken. Daarin werden de plattelandswaarden vastgesteld en werd bekeken in welke concrete projecten deze versterkt zouden kunnen worden. Hetgeen tot nu heeft geresulteerd in 'Dorp zonder regels' en 'Welkom op het platteland'.

Dorp zonder regels

Uit het onderzoek 'Van Spölleman tot Normaal' kwam naar voren dat regelgeving het eigen initiatief van bewoners beperkt. Bewoners klaagden over regels die het opstarten en uitvoeren van plannen bemoeilijken. De KNHM en de VKK Gelderland voelden het als hun plicht om hier aandacht aan te besteden. Ze gingen op zoek naar een gemeente met een aantal kleine kernen, die wilden samenwerken in het project 'Dorp zonder regels'. Deze werden gevonden in de gemeente Winterswijk met het kerkdorp Meddo en de buurtschap Woold. In de onderzoeksfase van het project werd bekeken waar organisatoren van evenementen, maar ook brandweer, politie, dorpsbelangenverenigingen en gemeente tegenaan lopen bij vergunningen en regelgeving en wat de praktijk hen leert. Een grote ergernis bleek het invullen van aanvraagformulieren. Het zijn er vaak meerdere en het vergt veel tijd. Dat leverde uiteindelijk één overzichtelijk digitaal aanvraagformulier op. Het resultaat van dit project is geen blauwdruk voor andere gemeenten, maar wel een inspiratiebron om mee aan de slag te gaan.

Welkom op het platteland

Iedereen kent wel een nieuwkomer die in zijn of haar dorp of buurtschap is komen wonen. Moet je deze nieuwkomer zien als een kans of als een bedreiging? Kenmerkend voor de leefgemeenschappen op het platteland is de grote mate van zelfwerkzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Daarom is de vraag ook andersom te stellen: Wat doet u om nieuwkomers welkom te heten in uw dorp? De projecten én dit boekje hebben als doel nadenken te stimuleren over de mogelijkheden om nieuwkomers op het platteland te verwelkomen.

Meddo, Ressen, Loil, Neerijnen en buurtschap Slangenburgh hebben daarmee goede ervaringen. Ze kunnen een inspiratiebron zijn voor uw welkomstprogramma.

Op zoek naar het Veluwegevoel

De Veluwe wordt geconfronteerd met veel veranderingen, ingezet door overheden, terreinorganisaties, ondernemersverenigingen en milieuorganisaties. Gelderse Milieufederatie (GMF) en Vereniging Kleine Kernen Gelderland (VKK Gelderland) vingen signalen op dat deze veranderingen tot veel onrust en onzekerheid leidden onder bewoners. Samen met Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM) wilden GMF en VKK Gelderland daarom in gesprek met de bewoners van de Veluwe. Twee vragen stonden daarbij centraal: 'Waarom woont u hier graag?' en 'Wat moet behouden blijven?' De antwoorden daarop legden zij voor aan terreinbeheerders, gemeenten en de recreatiesector. Maar ook zelf gingen zij niet voorbij aan de uitkomsten van deze gesprekken.

Colofon

De beschreven projecten in deze publicatie zijn uitgevoerd door Dorpsbelangenvereniging Hellow, Buurtvereniging Speuld e.o., vereniging Leefbaar Nieuw-Dijk, stichting Dorpsraad Keijenborg e.o. en vereniging Hoenderloo's Belang met ondersteuning van Gelders Genootschap, Gelderse Milieufederatie, Landschapsbeheer Gelderland en Vereniging Kleine Kernen Gelderland.

Eindredactie/

Erik Arkesteijn, Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij

Redactie/

Lex Hoefsloot, Vereniging Kleine Kernen Gelderland
Elianne van Winden, Gelders Genootschap

Interviews en correctie teksten/

Lilian Rippe, Eys

Ontwerp/

Office for Design, Laag-Keppel

Fotografie en illustraties/

Werner Bodd pag. 12 (boven)

Rainier R. Isendam pag. 2, 6, 8, 10, 14, 18,
20, 22, 26 en omslag

Gelders Genootschap pag. 16

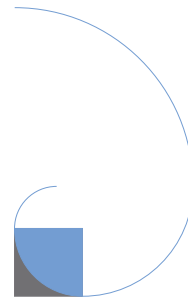
Loek Kemming pag. 12 (onder), 17 (onder)

Drukvoorbereiding/

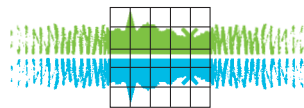
Dfi, Doetinchem

Druk/

Drukkerij Loor, Varsseveld

GELDERS GENOOTSCHAP

Stichting Landschapsbeheer Gelderland

De organiserende partijen

Gelders Genootschap

Gelders Genootschap is een onafhankelijke adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving. Zij is in 1919 opgericht als vereniging van Gelderse gemeenten en zet zich sindsdien in door gemeenten, andere overheden en organisaties te adviseren over behoud en bevordering van ruimtelijke kwaliteit in brede zin. Naast advisering, begeleidt Gelders Genootschap ook dorpen bij het maken van dorpsvisies met een ruimtelijke component. Kenmerkend is de integrale benadering van architectuur, stedenbouw, cultuurhistorie en landschapsarchitectuur. Gelders Genootschap heeft niet alleen aandacht voor het behoud van bestaande kwaliteiten maar ook voor het creëren van ruimte voor vernieuwende ideeën.
www.geldersgenootschap.nl

Landschapsbeheer Gelderland

Landschapsbeheer Gelderland zet zich al meer dan twintig jaar in voor het cultuurlandschap: het landschap met heggen, boomgaarden, dijken, akkers, beekjes en boerenerven. Zij werkt veel samen met de provincie, de Gelderse gemeenten, vrijwilligers, particulieren en andere organisaties die zich inzetten voor het landschap. Door onder andere het coördineren van projecten en cursussen, het adviseren van particulieren en het begeleiden van gemeenten streeft Landschapsbeheer Gelderland naar een afwisselend en aantrekkelijk landschap voor plant, mens én dier.
www.landschapsbeheergelderland.nl

Gelderse Milieufederatie

De stem van natuur en milieu in Gelderland, dat is de Gelderse Milieufederatie (GMF). GMF is in 1972 opgericht als het provinciale samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties in Gelderland. Momenteel zijn er ruim honderd aangesloten groepen.

Samen met de aangesloten organisaties en met andere partners zet zij zich in voor behoud en ontwikkeling van natuur en landschap, milieubescherming en duurzame ontwikkeling. Dat doet zij nu al 35 jaar. En zo geeft GMF natuur en milieu een stem.

www.geldersemilieufederatie.nl

Vereniging Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij

Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij ondersteunt mensen die hun buurt, wijk of streek willen verbeteren. Het gaat daarbij om ideeën en projecten van burgers, vrijwilligersorganisaties en ideële organisaties. Deze projecten richten zich op actief burgerschap, plattelandsvernieuwing en water.

Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij helpt deze verbeteringen van de leefomgeving te realiseren met inzet van kennis, geld en een uitgebreid netwerk.

www.knhm.nl

Vereniging Kleine Kernen Gelderland

Bewoners van het platteland cq kleine kernen mogen hun eigen leefomgeving als hoogst deskundige en hoogst gemotiveerde vormgeven. VKK Gelderland stimuleert en helpt bij het van onderop plannen maken. Samenwerking tussen plattelandsbewoners staat hierbij centraal. VKK Gelderland laat de stem van plattelandsbewoners rondom plattelandsbeleid doorklinken bij gemeenteverstijgende organen. De VKK Gelderland is een snel groeiende organisatie met meer dan 120 dorpsbelangenorganisaties als lid.

www.vkk gelderland.nl

